

Tisztelt közönség, hölgyeim és uraim!

A kortárs magyar művészet izgalmas, figyelmet érdemlő egyéniségei közé tartozik Takács Márton. Végzettségére nézve grafikusművész, hiszen a Magyar Képzőművészeti Főiskola képgrafikai szakán diplomázott 1995-ben, majd végezte a következő évben a mesterképzőt, mestere mindvégig Kőnig Róbert volt. Kiállított művei tanúsága szerint azonban mostanában elsősorban festő. Tizenhét évvel a diplomázás után még mondhatjuk rá, hogy az egyik legtehetségesebb fiatal, amit eddigi sikerei is igazolnak, hiszen elnyerte a Lánchíd pályázat fődíját, bronzérmét nyert az 1999-es párizsi Salonon, megkapta Veszprém város díját az Orbis Pictos című tárlaton és a Gallyasi Miklós-emlékérmét a 2006-os vásárhelyi őszi tárlaton, volt Koller-díjas, de volt római ösztöndíjas is. Mindezek alapján persze azt is mondhatjuk, hogy mára már az ügynevezett középnemzedék egyik legderekasabban teljesítő képviselője.

Ő meg, ahogyan kiállításának a címe mondja, máris a múltra gondol. Olyannyira, hogy eszünkbe juttatja Füst Milánt, aki nagyjából az övéhez hasonló korban görbebotra támaszkodva járt be az egyetemre előadni, de a legjobban persze azt szerette, ha két csinos hallgatónő támogatta. Ez mind én voltam egykor – írta Füst Milán, s erre a címre jól rímel a Tűnő időm nyomában című kiállításcím, ha egy harmadikkal szeretnénk a kettő jelentését megtámogatni, tekintettel Takács Márton és egy kicsit talán mindannyiunk frankofon voltára, talán Villont idézném Szabó Lőrinc fordításában: No de hol a tavalyi hó? Vagy inkább Proustot, meg a tűnő időt, amelynek a még olyan hosszú nagyregényben sem tud a végére járni.

Akárhogyan is van, Takács Márton művészetében újra és újra megjelennek a nagy európai kulturális, művészeti hagyományokra való utalások. Hosszú időn keresztül elsősorban Piranesi művészetéhez való vonzódása került előtérbe. Nem véletlenül, hiszen elsősorban rézkarcoló művészként volt ismert, s a kiváló itáliai alkotó városképeire utaló sorozata, amelyet még diplomamunkaként kezdett el, egyszerre adtak számára alkalmat arra, hogy technikai

felkészültségét, a perspektívában való jártasságát csillogtassa és ugyanakkor a saját koráról, a jelen nagyvárosi civilizációjáról való véleményét, aggályait, pesszimizmusát is megfogalmazza. Ugyanakkor, ha úgy tetszik több generációs családi örökségként, mintegy mindig megújuló belső erőforrásként gyermekkora óta élt, él benne a Párizs-rajongás, amely megszámlálhatatlan városlátogatás, motívumkeresésnek nevezett céltalan kószálás, kávéházi üldögélés formájában realizálódott, és persze művekben, még abban az időszakban, amikor elsősorban rézkarcokban örökítette meg élményeit.

Hogy Piranesi mestert magával vitte-e Párizsba, azt nem tudom, az azonban biztos, hogy honfitársát, a derék Casanovát igen, s hogy ezt tette, arról tanúságot adott egy munkájában is, mégpedig egy 2001-es monotípiában, amely a Bastille metróállomásnál, a csatorna-rakpart kiugró kövén állva ábrázolja, igaz, alig érzékelhetően a gáláns kalandok hőjét.

Mondhatnánk staffázsfigurának is, ha azonban jelentéktelen lenne a szerepe, akkor neve aligha került volna bele a mű címébe. Inkább arról lehet szó, amiről Takács Márton műveiben máskor, általában is, hogy jelen van rajtuk ugyan az emberi alak, elsősorban mégis a környezet – a táj, a város, a műterem, a budapesti presszó, kávéház, a párizsi bár – elemeivel mondja el elsősorban azt amit az emberről gondol, vagy éppen segítségükkel teszi fel kérdéseit. A figura jelenléte azonban nem mellékes, sőt, ahogyan a tárlat jónéhány alkotása, a leglátványosabban a Barbes királynő sugallja, egyre fontosabb. Az a gyanúm, hogy talán azon a művön a legfontosabb, amelyen valójában észre sem vesszük: A pogány pap című alkotáson, amelyen egy oromzati díszítőelem formájába láthatjuk bele a figurát, talán egy magyar költő alakját, aki talán csak éppen most, a hajnalban a Gare de l' Estre-re érkező vonatról szökött meg, jutott fel valahogy a magasra, hogy a fény városára rácsodálkozzon.

Ő A pogány pap. Ahogyan Ady Endre írta Egy párizsi hajnalon című versében:

Szent Napkeletnek mártírja vagyok,/ Aki enyhülést Nyugaton keres,Táltosok átkos sarja talán./ Sápadt vagyok? Óh, fess pirosra, fess.

Gyülölöm dancs, keleti fajtám,/ Mely, hogy kifáradt, engemet adott,
Ki sápadtan fut Napnyugatra,/ Hogy ott imádja Urát, a Napot.

Tűnő időm, mármint a festő és a mi tűnő időnk magába sűríti ezt a találkozást, élményt, a nyugati kultúra legnagyobb teljesítményeire való rácsodálkozást. Ahogyan a sokak számára máig élő dilemmát, a vélt vagy valós kettősséget kelet és nyugat, továbbmenve, a tradicionális és a kortárs, az egyéni és a kollektív, a nemzeti, a regionális és az egyetemes értékek, de akár a napi politikától, érdekektől mentes illetve politika harcos társaként szerepet vállaló között. A világ minden részén izgalmas kérdések ezek manapság, s még érdekesebbek talán egy magyar művész számára, aki egy újabb fénytörésben szemléli a fenti kérdések együttesét. Annak a paradigmaváltásnak a szemszögéből, amit az jelent, hogy a művészet tradicionális eszközei, médiái, nyelvi eszközei, megjelenési formái és csatornái mellett a technika fejlődésével egyre újabbak tűnnek föl, a radikális változások egy része egyszerűen zárójelbe teheti mindazt, ami van vagy a múltból megőrződött. Kell-e félni ezektől a változásoktól vagy nem? Erre a kérdésre nem mernék válaszolni. Hiszen tetszik vagy nem, a kasseli documentán például a kiállított művek töredéke volt csak festmény, grafika vagy szobor, s miközben igen sokan támadták a kiállítást, három hónap alatt több mint nyolcszázezren, azaz, naponta majdnem tízezren látták. Ugyanakkor a világ más nagy művészeti intézményeiben, napjainkban reneszánszát éli a figurális festészet és a termek ezekben a múzeumokban sem üresek.

Akárhogyan is van, paradigmaváltás időszakát éljük, és Takács Mártont roppant érdeklik ezek a változások. Nyilván azért is, mert maga is a változás éveit éli, vagy éppen a változás évtizedét, hiszen legújabb művei egy részét mutatja be ugyan a tárlaton, a folyamatok, amelyekről e művek beszélnek, már a 200-es évek elején elkezdődtek munkásságában, amikor egyre több monotípiá, tusrajz, akvarell született a kötelezően abszolvált rézkarcok mellett, s folytatódott 2006-ban, amióta egyre inkább a festészet vált első számú kifejezési eszközévé. Mindez azt is jelzi, hogy ez az átalakulás folyamatosan, lépésről lépésre ment

végbe, s miközben a művész korábbi témáit, motívumait újragondolta, más technikával újrafogalmazta, értelmezte, egyfajta belső utazásra indult, amely egyszerre vezetett saját személyes létének különböző állomásai és az európai kulturális-művészeti tradíciók újraértelmezendő világa felé. Az út Borosjenőre a gyermekkor világa felé vezet, ahogyan a Kovácsműhely és az Ötvösműhely című monotípiák is azt a bensőséges légkört idézi, amely akkor körülvette. De valójában a Boulevard de la Chapelle is, amelyhez ugyancsak gyermekkori élmények fűzik, s talán a legutóbbi évek riasztó párizsi változásainak a döbbenete. A Les deux Magots mitikus, mondjuk így kultuszhely Párizs rajongói számára, egy pohár sört, vin rouget-t meginni épp olyan delikát élmény itt, mint a café és a croissant a reggeli kávéházban, mint andalogni a római sikátorokban – vagy éppen a világot megváltani Budapesten a Castro-bárban.

A Tűnő időm nyomában című triptichon a kiállítás legújabb darabjai közé tartozik, a képeken alig száradt meg a festék, mert Marci hazavitte őket átfesteni. Nem véletlenül bíbelődik annyit vele: a tágas szalont magába fogadó lakás és műterem tulajdonosa, Alessandro Papetti olasz festőművész műveinek, kortárs városképeinek jelentős szerepük volt abban, hogy a festészet került az előtérbe az ő munkásságában is. És talán legalább ennyi szerepe volt Cernus Tibornak, akit végül is a kiállítás központi figurájának mondhatunk, hiszen alakja fél tucat alkotáson, benne két olajképen, két akvarellen és két monotípián is megjelenik. A képek újak, de úgy tűnik Cernus már jóval korábban fontos szerepet játszott Takács Márton művészetről való gondolkodásának az alakulásában, sőt, ahogyan monotípiái jelzik, korai illusztrációinak jellegzetes visszakaparásos technikája is inspirálta őt. A képek többsége portré, az idős, már nyolcvan felé közeledő festő jól ismert arcvonásaival. Egy pedig csoportkép, egy képzelt, a lényegét illetően azonban nagyon is valóságos találkozás dokumentuma: Cernus mellett Caravaggio ül, közöttük Marci az, aki csak hallgat, miközben talán fogalmazza azt a hosszú szöveget, amelyre Cernus a maga fantasztikus egyéniségével, de még inkább virtuóz, a nagy mesterekével vetekedő műveivel ihlette. A csodálat és a kétkedés fogalmazódik meg

egyszerre ebben a szövegben, mintha csak a kép magyarázatát is adná és mintha egy kicsit komoly, elméleti megalapozása is lenne annak a képekbe sűrített tűnődésnek, amelynek során Takács Márton saját tűnő ideje, egyben pedig a múlt, a jelen és a jövő kapcsolatának a titkait próbálja megfejteni. Egyébként ne feledkezzünk meg róla, hogy Csernus Tibor is kételkedett. Miközben lebilincselően izgalmas történeteit mesélte filmekről és bokszmeccsekről, repülőgépmodellekről és Bernáth-mesterről, festőként, a régi mesterek nyomában járva mindig ugyanarra a kérdésre keresett választ. Arra a kérdésre, amit Németh Lajos professzor fogalmazott meg Csernus első nagy budapesti kiállítása kapcsán a nyolcvanas évek végén: lehetséges-e a lehetetlen, érvényes, időt álló képet alkotni a XX. század végén. Azóta majd negyedszázad telt el, a kérdés azonban ma érvényes. Valójában ezt a kérdést teszi fel a maga számára Takács Márton is. Újabb képeket előlegeznek tehát a kiállítás művei, s ez így van rendjén, bólintunk rá, ahogyan Két műterem című festményét, a műteremben egy műtermet ábrázoló vásznat nézzük, hiszen mióta világ a világ és kép a kép, mindig a művekben megragadott tűnő időből született meg a maradandó.

Köszönöm figyelmüket.

P. Szabó Ernő
művészettörténész

Elhangzott 2012. október 11-én, Takács Márton festő- és grafikusművész Tűnő időm nyomában című kiállításának megnyitóján, a Forrás Galériában.